

Remissvar på SOU 2019:4 Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle

Detta remissvar är författat efter ett första samrådsmöte med Kommunförbundet Skåne och Kristianstads kommun. Slutliga justeringar och ytterligare kommentarer har tillförts detta remissvar från Klippans kommun.

Klippans kommun delar i stort utredningens problemformuleringen att vägledning är en lågt prioriterad fråga i många kommuner. Det finns svårigheter att få genomslag och det finns variationer i kvalitet och engagemang mellan olika huvudmän och mellan skolor hos olika huvudmän.

Utredningens förslag

1. Förtydligande av vad vägledning är – individuellt och generellt

Vi funderar över om begreppen karriärvägledning är tillräckligt tydligt och hur det uppfattas av ungdomar, vårdnadshavare och personal. Valet av begrepp kopplas till att det är en term i ett internationellt perspektiv, men i en svensk kontext är synonymerna avancemang, framgång eller befordran. Har man samma förståelse för innebörden i begreppet? Ett alternativ är att återknyta till det föreslagna ämnet Framtidsval och istället för karriärvägledning välja att benämna det som framtidsvägledning.

Skillnaden mellan generell och individuell vägledning kan också förstås på olika sätt. PRAO och APL läggs som en del i den generella vägledningen, men borde betraktas som individuell. PRAO utgår ofta från elevens val och intressen. APL är starkt kopplad till elevens individuella studieplan och kan vara en stor del av elevernas utbildning på gymnasiet. Å andra sidan är kontakten med arbetslivet i det breda perspektivet även en generell vägledning. Perspektiven varierar mellan den generella och individuella vägledningen och kan kopplas starkare till stadiindelningen i utbildningssystemet där förskola och F-6 präglas mer av den generella vägledningen och från år 7 är den individuella vägledningen ett markant inslag för individen.

Vi vet att många ungdomar inte känner till så många yrken och hur kan vägledning ske utifrån en sådan smal bas där många vägledare utgår från individens intressen? Det är viktigt att den generella vägledningen om arbetslivets bredd kommer in tidigt i skolåren så att eleverna i den individuella vägledningen har en bra grund att stå på.

2. Förtydligande av elevernas tillgång till individuell vägledning

Olika skolor och elever har varierande behov. Skrivningen kring att vägledningen ska utgå från den enskilde elevens behov kan innebära ett så omfattande uppdrag att det kan komma att kräva stora resurser och innebära svårigheter att kompetensförsörja. Om det är kostnadsdrivande bör enskilda huvudmän kunna kompenseras för detta, särskilt om de socioekonomiska behoven är omfattande och effekterna förväntas vara goda av en förstärkt vägledning. Även huvudmän med många elever på språkintroduktionsutbildning eller inom SFI bör kunna ansöka om förstärkta resurser för vägledningen utifrån de omfattande förväntningarna på vägledning för målgruppen.

3. Individuell vägledning vid vissa tillfällen

I grunden är förslaget bra för att försäkra sig om en mer sammanhållen vägledning. Några svårigheter kan identifieras, t.ex. att den individuella vägledningen påbörjas först på högstadiet. Studieplaner som upprättas i grundskolan överlämnas inte alltid till nästa utbildningsnivå. Även här kan de resurser som behöver tas i anspråk vara svåra att hitta och finansiera då många elever, framförallt bland nyanlända och inom SFI, har stora och kontinuerliga behov av vägledning.

Möjligheten att tillämpa individuell vägledning i grupp är något som kan behöva övervägas tydligare som ett alternativ för att kunna hantera vägledningen effektivt. Genom guppens samlade kompetens, erfarenheter och referensbas, kan utväxlingen öka och även bidra till en större likvärdighet mellan elever med varierande bakgrund och förutsättningar. Gruppsamtal kan även bidra till att motverka problematiken med en förväntad svårighet att rekrytera behöriga vägledare. Förtydliga således individuell vägledning i grupp inom den individuella vägledningen.

Individuell vägledning inför gymnasieval kan ses som en förebyggande insats, men måste vara en del i tydligare röd tråd från den generella vägledningen till individuell. Många elever som ska välja till gymnasiet har så stora begränsningar i sin kunskap om arbetsmarknaden och yrken att det begränsar möjligheten att göra välgrundade gymnasieval. Elevernas generella kunskaper, genom generell vägledning, måste tillförsäkras för att individuella vägledning ska kunna ha rätt effekt och göras resurseffektiv (se nedanstående punkt 4.).

Nyanlända elevers behov av vägledning lyfts fram särskilt, men även elever som befunnit sig längre i landet eller är födda i landet kan ha stora behov som kan liknas vid nyanländas behov vilket bör beaktas i förslag på lagstiftning. Motsvarande som för vuxna kan ett bredare perspektiv på studievägar eller vägar för övergång till arbetsmarknaden behöva beaktas. Ett vägval med traditionella studier kan vara tidskrävande och vara svårt att hinna uppnå behörighet till nationella program.

4. Förstärkt arbetslivskunskap

Detta är ett mycket bra förslag. Vi ser att utifrån vetskapen om att elever har begränsad kunskap om arbetslivet så behövs insatser för att bredda förståelsen. Projekt som genomförts bland annat Skåne av t.ex. företaget Arbetsmarknads-kunskap upplever vi har gett goda resultat. Kan Skolverket medverka till att låta informatörer arbeta fram material som kan användas på skolorna som medför att eleverna upplever vägledning som mer informativ och inspirerande.

Det är en problematik att utredningen förlägger Framtidsvalet endast till högstadiet. Det bör komma igång tidigare, t ex redan från åk 5 då elever i praktiken gör vissa val som kan ha betydelse för hur man sedan väljer till gymnasiet.

Det kan finnas en begränsning i att förlägga framtidsvalet endast till grundskolan. Nyanlända i t ex IMSPR tillhör ju gymnasiet, men även SFI är i behov, och har kanske ett ännu större behov av vägledning baserad på relevant arbetslivskunskap i ett brett perspektiv utöver den individuella vägledningen. Moduler bör tillämpas även här.

5. Förstärkning av det generella vägledningsspektivet i olika ämnen

Innehållet i Framtidsval bör diskuteras i samråd med övriga ämnen, t ex så innehåller ämnet samhällskunskap och historia delar av det som listas under område "Arbetsliv och samhälle". Även området "Val och framtidsplanering" inbjuder till möjligheter. Liknande resonemang kan föras gentemot flera andra ämnen för att skapa en bättre samverkan i att stärka elevernas röda tråd för en ännu mer utvecklad valkompetens. Skolverket föreslås stödja samverkan genom att se över ämnes- och kursplaner för möjligheten till förstärkning av det generella vägledningsspektivet i olika ämnen främst inom gymnasieskolan enligt förslaget, men även i grundskolans tidigare år kan översyn behöva göras utöver införandet av framtidsval i grundskolans senare år. Varje huvudman bör se igenom sin egen organisation och identifiera saker som redan görs inom andra ämnen och beröra detta inom sina huvudmannaplaner.

A. Förtydligande av karriärvägledarens roll och ansvar

Förslagen är bra i grunden och kan stärka karriärvägledarens roll och mandat. Den generella vägledningen om arbetsmarknaden skulle även, helt eller delvis, kunna utföras av en person med relevanta kompetenser och erfarenheter, möjligen under ledning av vägledare? Individuell vägledning bör/skall dock utföras av en person som är examinerad karriärvägledare.

B. Tydligare styrning, ledning och samordning

Vi ser att de flesta huvudmän har planer för vägledning men att de alltid inte resurssätts eller följs upp. Skillnaderna mellan huvudmän är stora och vi välkomnar tydligare regelverk. Dock behöver resurser tillskjutas huvudmännen för detta utökade uppdrag. Rektors frihet att utforma sin organisation krockar ibland med huvudmannens ambitioner i de planer som tagits fram.

C. Plan för samverkan

Huvudmannens plan för vägledning är det bärande dokumentet som beskriver planen för samverkan, kravet på upprättande och uppföljning av plan behöver förtydligas eller förstärkas för att öka likvärdigheten mellan huvudmännen.

D. Kompetensutveckling för karriärvägledare, lärare och rektorer

Det finns ett stort behov av kompetensutvecklingsinsatsen för ovan nämnda yrkeskategorier i samband med en implementering av nytt regelverk. Främst behövs insatsen att göra skillnad i det generella perspektivet för lärare i grundskolans lägre åldrar och både generell och specifik vägledning för lärare och rektorer i grundskolans högre åldrar, IM, gymnasieskolan och delar av VUX. Huvudmannen kan även behöva en kortare utbildnings- eller informationsinsats i samband med implementeringen för att förtydliga huvudmannens ansvar och planens betydelse som styrmedel i arbetet.

E. Utökade möjligheter att utbilda sig till vägledare

Förslagen är bra men kan man diversifiera utbildningen och införa alternativa kortare utbildningar för mer specificerade uppgifter inom vägledningen. Möjligheten att kortutbilda resurser, med relevanta förkunskaper, erfarenheter och utbildningsbakgrund, för att kunna utföra generell vägledning bör övervägas.

F. Digitalt vägledningsstöd

Skolverkets föreslås få uppdraget att bygga upp ett digitalt vägledningsstöd. Ett effektivare utnyttjande av statens resurser är att utgå från Arbetsförmedlingens resurser och samordna eller anpassa materialet så att det kan nyttjas av bägge myndigheterna.

Allmänna reflektioner

Vi ställer oss frågande till det tidsperspektiv som nämns, med införande 2021 respektive 2022. Man kan kanske införa reformerna stegvis och påbörja detta tidigare.

Utredningens förslag om att det behövs 475 fler vägledare verkar märkligt. I absoluta tal borde det vara fråga om betydligt fler personer då tjänster inte kan utformas så optimalt som verkar vara tänkt i detta förslag. Vi ser också som nämnts tidigare att man kan införa andra yrkeskategorier som kompletterar genomförandet av det utökade uppdraget utredningen föreslår.

Hur effektiv är nuvarande SYV-utbildning? Är innehållet relevant för uppdraget? Kan man ändra innehåll och eventuellt även förkorta utbildningen? VFU borde vara obligatoriskt för utbildningen.

Skollagen kap 2

Studie- och yrkesvägledning vs Karriärvägledning, se ovan

OBS, kommentera att det bör stå individuell vägledning "i grupp", som det nämns i underlaget men inte i förslaget.

Plan för vägledning, ett bra förslag, se ovan.

Karriärvägledare – vem är det, se ovan.

Skollagen kap 3

Eleven "skall" erbjudas – kan man skriva "ges"?

Skollagen kap 10

Vad menas med att "elever som kan tillgodogöra sig hela eller delar av ämnen"?

Skall de som inte klarar ämnen inte ges Framtidsval, eller vad menas?

Skollagen kap 10

Varje elev skall erbjudas vägledning.

Bra förtydligande.

Skollagen kap 15

Förstärk skrivningen med att man skall upprätta åtgärdsprogram som komplement till att erbjuda individuell vägledning om man avser avsluta gy utbildning i förtid.

Skollagen kap 17

Vi ser att lagen redan säger detta och att det även omfattar introduktionsklasser i grundskolan.

Förtydliga skrivningen.

Skollagen kap 20

Förtydliga med att man skall erbjuda individuell vägledning "i grupp"